

Handvest voor het Antropoceen

Inleiding

Wij staan op de drempel van het Antropoceen; aan de vooravond van een reeks exponentiële innovaties en ingrijpende veranderingen op het vlak van zelflerende computers, gentechnologie, natuurvervaging, virtual reality, gezondheid, voeding en klimaat.

Dit grijpt diep in in onze verhouding tot de wereld, het leven en elkaar.

Sturing ontbreekt in hoge mate.

Veel ontwikkelingen worden in gang gezet 'niet omdat het moet, maar omdat het kan'.

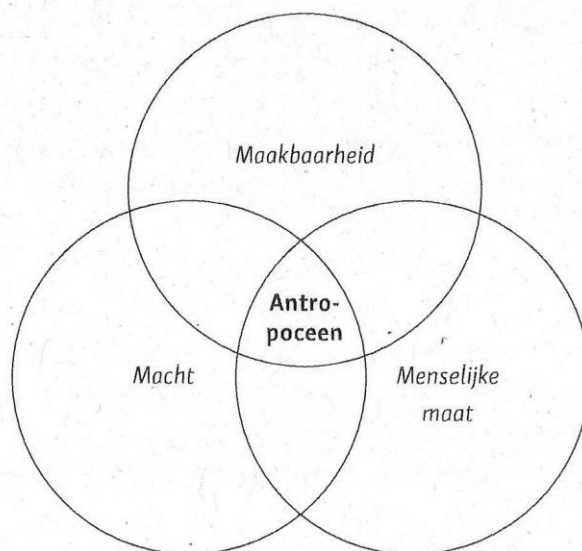
Gezien de complexiteit van ons bestaan is al te strakke, eendimensionale sturing onmogelijk en ongewenst.

Zonder vooropgezet plan worden vaak prachtige ontwikkelingen in gang gezet.

Maar niet altijd.

Soms is wijsheid ver te zoeken ...

Dit *Handvest voor het Antropoceen* biedt overwegingen en uitgangspunten, als houvast en kader voor ontwikkeling en de besluiten die we moeten nemen.

1 Maakbaarheid

De toekomst is niet maakbaar, maar steeds meer aspecten van het leven zijn dat wel.

Nu de invloed en de impact van ons handelen blijft groeien, zijn de volgende aspecten cruciaal.

1.1 Veerkracht

Veerkracht is één van de belangrijkste succesfactoren voor het functioneren van ecosystemen en van organismen in de natuur. Bijna altijd zijn er terugvalopties ingebouwd. We hebben, bijvoorbeeld, twee longen en twee nieren, terwijl één van die organen op zich ook voldoet. Puur voor de zekerheid, om onvoorziene tegenslagen of situaties op te vangen.

Nu mensen – in het Antropoceen – de sturing en beheersing van complexe systemen steeds vaker zelf ter hand nemen, is het zaak dat we dit in het oog houden en voorkomen dat we ons teveel afhankelijk maken van één structuur of één systeem.

NB Dit is nu niet goed geregeld, en vraagt met voorrang onze aandacht. Bijvoorbeeld met betrekking tot onze afhankelijkheid – op bijna elk vlak – van elektriciteit en van één onthutsend kwetsbaar ‘wereld-wijd-web’ op internet.

1.2 Beheersbaarheid

Complexe systemen laten zich – per definitie – moeilijk sturen of beheersen. Dat zien we zowel bij problemen in de bankwereld, de zorg, de migratie, als bij de crisis rond biodiversiteit en het klimaat.

Als de mensheid in toenemende mate de regie van natuurlijke processen overneemt, is de noodzaak tot beheersbaarheid urgent.

De toenemende ‘denkkracht’ van computers geldt daarbij als een tweesnijdend zwaard. De algoritmen van geavanceerde computersystemen bieden ons veel mogelijkheden en zijn als zodanig erg waardevol. Helaas ontbreekt het daarbij vaak (nog) aan adequate voren van overzicht en van feedback.

Wie beheerst, in het Antropoceen, de opeenvolgende generaties zelflerende computers?

Daaronder ligt de vraag in hoeverre mensen zich, in de toekomst, zelf kunnen beheersen. Hoe gaan we om met de schier onuitputtelijke hoeveelheid mogelijkheden, die ons (vaak in wervende advertenties) wordt aangeboden?

Vrij ruimte is noodzakelijk. Beheersbaarheid is van belang, maar mag nooit verstikkend zijn.

Toch is het zinvol hier en daar een noodrem in te bouwen.

1.3 Ethiek en zorgzaamheid

Geen maakbaarheid zonder ethiek. Techniek ontspoort zonder achterliggende waarden als eerbied, mededogen en respect voor al dat leeft. Zorg, ook, voor onze gezondheid, voor elkaar en voor de leefbaarheid van ons milieu.

Ook als we onze afhankelijkheid van de natuur tot een minimum hebben gereduceerd, zullen we oog moeten houden voor de intrinsieke waarden van het leven, voor de kwetsbaarheid van ons klimaat en voor de eindigheid van grondstoffen, van voedingsstoffen en van ruimte.

2 Macht

Wie bepaalt wat wel of niet ontwikkeld wordt?

Wat wel of niet misbruikt wordt?

Wie heeft het patent op genetisch aangepaste planten, dieren, medicijnen?

Wie heeft de sleutel tot de wereldwijd steeds meer gemonopoliseerde aandacht?

Wie hackt ons bewustzijn, ons verkeer, ons veld van kennis en relaties?

Wie houdt de zelflerende computers in bedwang?

Wie grijpt in als de situatie daarom vraagt?

En hoe?

De journalist Joris Luyendijk vergeleek de bankencrisis met een vliegtuig in nood en een cockpit zonder bestuurder. Dat is een sterk maar zorgwekkend beeld. Geldt dat ook voor onze reis naar het Antropoceen? Zit er niemand voor ons aan de knoppen?

van een langer en gezonder leven, zonder ziektes, zonder pijn. Dit is prachtig en iets om naar uit te zien. Het roept meteen ook vragen op, over de hoeveelheid mensen die op aarde leven kan.

3.2 *De eendimensionale mens*

De digitale revolutie verhoudt zich moeilijk tot de ontastbare en ondefinieerbare aspecten van ons bestaan. Liefde. Mijmeringen. Weerstand, troost en schemering.

In een vergaande synergie tussen mensen en computers kunnen deze aspecten wellicht verloren gaan. Dan dreigt een gelukkige, maar ook gestandaardiseerde, eendimensionale mens. Hoe gaan we hiermee om?

3.3 *De behoefte aan een Schijf van Vijf*

Onze intocht in het Antropoceen leidt tot vragen en ontwikkelingen die voor veel mensen te groot en alomvattend zijn. Of simpelweg te moeilijk om mee om te gaan. Dit leidt tot de vraag hoe we ons, als mensen, in het leven van alledag, heel praktisch tot dit nieuwe tijdperk moeten verhouden.

Er is behoefte aan een handreiking, een richtlijn, aan een nieuwe Schijf van Vijf.

Thomas van Slobbe

PS Dit Handvest is een begin; een eerste aanzet voor reflecties en debat.

Ik hoop dat het wordt aangescherpt en verbeterd, en we zo – met vereende krachten – tot een tekst komen die ons daadwerkelijk wat houvast biedt.